

**ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASI JOQARI
BILIMLENDIRIW, ILIM HAM INNOVACIYALAR
MINISTRLOGI
ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASI MADENIYAT HAM
TURIZM MINISTRLOGI
ÓZBEKSTAN MAMLEKETLIK KONSERVATORIYASI
NOKIS FILIALI**

MUZIKA HAM KORKEM ONER XABARSHISI

ilimiy-metodikaliq jurnal

MUSIQA VA SAN'AT AXBOROTNOMASI

Ilmiy-uslubiy jurnal

ВЕСТНИК МУЗЫКИ И ИСКУССТВА

Научно-методический журнал

BULLETIN OF MUSIC AND ART

Scientificmethodical journal

№ 1

SHOLKEMLESTIRISHI:

O'zbekiston mamleketlik konservatoriyasi Nokis filiali

- Bas redaktor:** – Allanbaev Rudakiy, professor w.w.a
Bas redaktor orinbasari: – Kamalova Dilduza, filologiya ilimlari bo'yinsha
filosofiya doktori (PhD)
Juwalpli xatker: – Gulmira Palwanova

REDKOLLEGIYA AGZALARI:

- Omonilla Rizaev** – O'zbekiston mamleketlik k'rkem 'ner ham mad'niyat
institutl, professor w.w.a.
Hikmat Rajabov – O'zbekiston mamleketlik konservatoriyasi Nokis filiali,
professor w.w.a.
Sayyora Gafurova – O'zbekiston mamleketlik konservatoriyasi, professor
Oydin Abdullaeva – O'zbekiston mamleketlik konservatoriyasi, professor.
Qurbanbay Jarimbetov – Qaraqalpaq mamleketlik universiteti, professor.
Alima Berdimuratova – Qaraqalpaq mamleketlik universiteti, professor.
Ziyada Bekbergenova – OzR IA Qaraqalpaqstan bolimi, professor.
Oqilxon Ibragimov – O'zbekiston mamleketlik k'rkem 'ner ham mad'niyat
institutl, professor.
Azizbek Turdiev – O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Senatmn jaslar,
mad'niyat ham sport mas'eleleri komiteti basligi
orinbasari, filologiya ilimlari bo'yinsha filosofiya
doktori (PhD).
Allanazar Abdiev – Filologiya ilimlerinin kandidatl, Qaraqalpaqstan Respublikasi
xaliq jazirshisi
Artiqbay Erejepov – Nokis qalaliq 1-sanli balalar muzika ham k'rkem 'ner mektebi,
pedagogika ilimlari bo'yinsha filosofiya doktori (PhD).
Janabay Marziyayev – Qaraqalpaq mamleketlik universiteti, filologiya
ilimlari bo'yinsha filosofiya doktori (PhD), docent.
Iroda Mirtalipova – OzMK janindagi B.Zokirov atindagi MEKOl, k'rkem
onertanir ilimlari bo'yinsha filosofiya doktori (PhD).

JAMIYETLIK KENES:

Baxtiyor Sayfullayev	Najimatdin Muxameddinov
Ozodbek Nazarbekov	Najimatdin Ansatbayev
Komoliddin Urinbayev	Gulistan Annaqlicheva
Dawitbay Qurbaniyazov	Rayxan Saparova
Qalbay Turdiev	Paraxat Mamutov

МИЛЛИЙ МЭДЕНИЯТЫМЫЗДЫ РАЎАЖЛАНДИРЫҶ ЖОЛЫНДА

Президентимиз басшылығында мәмлекетимиз халық хожалығының барлық салаларында әҳмийетли реформалар әмелге асырылып, турмысымыз барған сайын жаңаланып бармақта. Өзелден уллы мақсетлерге умтылыўшы халқымыз Жаңа Өзбекстанымызды қурыў, Үшинши Ренессансты жаратыў жолында тынымсыз мийнет етпекте. Бүгин биз көпшилиқ тараў уәкиллери қатарында мәмлекетимиз мәденияты ҳәм көркем өнери де раўажланыўдың жаңа басқышына көтерилгенлигин мақтаныш пенен айта аламыз. Журтбасшымыз тәрәпинен мәдениет ҳәм көркем өнер тараўын раўажландырыў, салада алып барылып атырған жумыслардың нәтийжелилигин арттырыў ҳәм тараў хызметкерлерин қоллап-қуўатлаў, оларға мүнәсип шараят жаратыўға бағдарланған бир қатар нәтийжели жумыслар алып барылмақта. Солар қатары бизин қарақалпақ мәденияты менен көркем өнеринде де бир қатар реформалар енғизилип, раўажланыўдың жаңа басқышына көтерилмекте.

Журтбасшымыздың қарақалпақ елине, оның мәденияты, көркем өнери менен қарақалпақстанлы жасларына болған итибары ҳәм ғамқорлығының бир көриниси сыпатында пайтахтымызда өз жумысын баслаған Өзбекстан мәмлекетлик консерваториясы Нөкис филиалы айрықша атап өтсек арзыйды. 2020-жылы 2-октябрь күни Президентимиздің Қарақалпақстан Республикасына болған сапары даўамында Нөкис қаласынан Өзбекстан мәмлекетлик көркем өнер ҳәм мәдениет институты Нөкис филиалын шөлкемлестириў бойынша усыныс билдирген еди. Бул көркем өнерге қызығыўшы жасларымыз ушын үлкен имкәниятлар есиғин ашты десек қәтелеспеймиз. Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинетиниң 2021-жыл 5-апрельдеғи «Өзбекстан мәмлекетлик Консерваториясы Нөкис филиалын шөлкемлестириў ҳаққында»ғы

186-санлы қарарының қабыл етилип, усы тийкарда 2021–2022 оқыў жылынан баслап Нөкис қәниғелестирилген мәдениет мектеби базасында Консерваторияның Нөкис филиалы шөлкемлестирилди.

Бүгинғи күнде филиалда 5 бағдар «Профессионал тәлим», «Көркем өнертаныў», «Вокал көркем өнери», «Музыка атқарыўшылығы» бағдарлары бойынша 102 студент билим алмақта. Оларға өз кәсибинин жетик қәниғелери, елимизге белғили көркем өнер ғайраткерлери билим берип киятыр.

Атап өтиў орынлы, қысқа пурсат ишинде филиалымызда көплеген нәтийжели жумыслар жолға қойылды. Филиалдың материаллық-техникалық базасын беккемлеў, китап фонды байытылып, зәрүр музыка әсбаплары менен тәмийинленбекте. Студент жасларымыз арасынан «Халық сазлары», «Демли әсбаплар» оркестри шөлкемлестирилип, жасларымыз республикалық, халықаралық таңлаўларда табысларға ериспекте. Сондай-ақ, республикамыз көлеминде өткерилип киятырған байрам салтанатларында, фестивальларда ҳәм түрли илажларда белсене қатнаспақта.

Хәзирги ўақытта хәрбир тараўды илимий жақтан раўажландырыў, оған инновациялық-технологияларды енғизиў дәўир талабына

айланбақта. Филиалымыз жамъати бул бағдардағы жумысларды дурыс жолға койыу, маданият хэм кўркем ўнер тарауы, миллий музыка кўркем ўнериниң илимий потенциалын арттырыу жолында өзлериниң дэслепки кәдемлерин тасламақта. Усы мақсетте Ўзбекстан мәмлекетлик консерваториясы

оларға қаратылып атырған итибар хэм тәрбияға байланыслы. Солай екен, жанадан шөлкемлестирилген журналымыз да жасларымызды илим жолында өз орынын табыуға, илим жолында мийнет етип атырған кәсиплеслеримиздиң жумысларын жәмийетшиликке жеткериуде, ең баслысы,

Нөкис филиалы тәрөпинен «Музыка хэм кўркем ўнер Хабаршысы» илимий-методикалық журналы шөлкемлестирилди. Бүгин сиз қолыңызға алып оқып атырған журналдың дэслепки санында да маданият хэм кўркем ўнер, музыка кўркем ўнери менен бирғеликте жәмийетлик-сиясий бағдардағы илим изертлеушилер менен илим жолына дэслепки адымларын атып атырған жаслардың мақалалары, изертлеулері орын алған.

Өлбетте, келешек әуладқа итибар бүгиннен басланады. Кўркем ўнер шәмениндегі жас нөлшелердиң ғұмша ашыуы бүгин

қарақалпақ миллий мәденияты менен кўркем ўнериниң илимий потенциалын көтериуға хызмет етеди.

Мәдениятымыз бенен кўркем ўнеримизде болатуғын жаңа реформаларды, илимий жаңалықларды әмелге асырыуға қаратылған бул журнал миллий мәдениятымыздың рауажланыуы жолындағы әҳмийетли кәдемлердиң бири болады.

Рудакий АЛЛАНБАЕВ

*Ўзбекстан мәмлекетлик консерваториясы
Нөкис филиалы директоры, профессор у.у.а*

MAZMUNÍ

Алланбаев Р. Миллий мәдениятымызды рауажландыруу жолында және бир кәдем	3
---	---

MUZİKATANIW

Мамутов П.А. Замангөй музыка тәлим системасын жетилистириуде руухыйлыктын орны	5
Пахратдинов Ш. Работа над произведением крупной формой	10
Sayidov T. D. Xonandalik ovozing fiziologik va akustik xususiyatlari	14
Мирталипова И.М. Ҳинд мусиқа назариясидаги товушкатор структураларига бир назар	16
Raimova D.M. O'rta Osiya musiqa cholg'ularining paydo bolish tarixi	20
Расулов М.М. Мусиқа, теле ва радио дастурларнинг муҳим компоненти ва композицион омили сифатида (темп, ритм, импульсивлик мисолларида)	23
Matyakubova U.G'. V-XV asrlar markaziy Osiyada musiqa madaniyatining nazariy asoslari	28

KORKEM ONER

Ражабов Х.Ж. Арсланбай Нажимов ижодига бир назар... ..	33
Matimuratov S.E. Qaraqalpaq kompozitori Kenesbay Abdullaev doretivshiligi haqqinda	35
Qutekeeva R.A. Qaraqalpaq kirkem onerinde Ilish Xojametovtin tutqan ornı	39
Allaniyazov B.Q. Muzika kirkem onerinin bayteregi (<i>Kompozitor Najimatdin Muxammeddinovtin omiri ham doretivshiligi haqqinda</i>)	44
Чаршемов Ж.А. «Қоблан» балетининг композицион хусусияти	48
Абдуллаева Ш.С. Труд все побеждает	57
Abatbaeva R.A. Qaraqalpaq kirkem onerinde kompozitor Gayip Demesinovtin tutqan ornı	61
Палъанова Г.А. «Аязий» драмасында кахарман характерин сәулелендириудиц өзине тән қасийетлери	65
Палъанова Г.А. Каракалпакстанда театр режиссурасының пайда болыуындагы миллий дәреклер	68
Muxammeddinov Q. Milliy opera ham balet janrdagi tariyxi shigarmalar	71
Parmonov D.R. «Doira va urma zarbli cholg'ulari» musiqa san'atining yorqin namoyondasi	75
Каримова И.И. Традиции исполнения музыки Каракалпакского композитора Гаип Демесинова	78

ATQARIWSHILIQ ONERI

Erejepov A.A. Baqsishiliq kirkem onerinde doretilgen qosiq ham namalarini jaslar tarbiyasidagi ahmiyeti	83
Tnibaev P.K. Dirijyorliq kirkem onerinin turleri ham evolyuciyasi	87
Шарипова А.Р., Сидикова А.М. К вопросу о фортепианном исполнительском искусстве в Узбекистане	92
Ayubov K.Z. Foniologiya va odam ovozi tasnifi	95
Ziyovutdinova Z.U. XIX asrning ikkinchi yarimida o'zbek xalq cholg'ulari ijrochiligi sohasidagi jiddiy o'zgarishlar	98
Dadaboyev X.M. Xalq cholg'ulari ansamblarini tashkil etish	100
Aliev N.G. Demli saz asbaplar tariyxi, klassikalik muzika ham onin bugingi kundegi tutqan ornı	102

Saidxonov A.S. Cholg‘u konsert janri tarixi va taraqqiyoti	105
Jumabaev A.E. Qaraqalpaq k�rkem �nerinde xaliq namali qosiqqlarim tutqan orm	110

MUZIKA PEDAGOGIKASI

Xojanazarov T. Vokal pedagogikasidagi metodlardi zamanag�y pedagogikaga aylantiruv usillari	115
Ходжаметова Г.И. Задача обучения, воспитания и развития детей в музыкальной школе	117
Botirova X.T. Musiqa taʼlimi pedagogikasida oʻquvchi yoshlarni maʼnaviy-axloqiy taʼlim-tarbiyasini shakllantirish	121
Saidumarov I. Taʼlim-tarbiya va shaxsning maʼnaviy kamoloti xususida sharq allomalarining qarashlari	124
Абдисултанов Ж.Дж. Болалар мусика ва санъат мактабларида «Мусика адаби�ти» фанини �ќитишда инновацион ёнлашув	128
Мат�ќубов Э.Г. Мусикада модулли таълим асослари	131
Najmetdinova N.I. Maktabgacha taʼlim tashkilotlarida bolalarning mustaqil musiqiy faoliyatining ahamiyati va mazmuni	137
Iseev R.A. Fortepiano paninin jah�n muzika oqiw prosesidagi ahamiyeti ham orm	141
Dauletbaev T.K. Milliy saz �sbaplarm mektep oqiwshilarm �yretiw�din ahamiyeti	145

J MIYETLIK-GUMANITAR P NLER

Бекбергенова З.У. Каракалпак халыќ д�станы «Қырык кыз» х�м х�зирги каракалпак драматургиясы	150
Утепова Т.Б. Маданиятлараро мулохот тахлиллари Европа олимлари назарида	153
Жумашева А.Х. Интерактивные при�мы и формы проведения практических занятий	159
Саденова Г.П. Каракалпак паремнологиясында жаксылыќ концепти	163
Mambetnazarov M.K. Hoja Axmet Yassawiy hikmetlerinin jaslar tarbiyasidagi ahamiyeti	166
Марзияев Ж.К. Маќаланыц публицистикалык сыпатламасы	169
Камалова Д.�. Шыгарма композициясында турмыс шынлыгын с�улендири� шеберлиги	171
Мамбетназарова Р.К. Идеино-тематические особенности жанр путешествия в Каракалпакской литературе (на примере «Путешествия в пять стран по океану» Тажена Изимбетова)	175

JAS IZERTLEWSHILER

Paxratdinov J.A. Kop qirli talant iyesi	180
Jumamuratova A.A. Qaraqalpaqstanda Opera janrim tutqan orm	181
Muratbaeva A.A. Jaslard�n muzikal�q intellekt�n asir�wda muzika sinshisi Gulmaryam Kamalovan�n orm	185
Orazalieva G.S. G�llengen dawirde — Jana namalar (Jamil Charshemov d�retpeleleri haqqmda)	186
Segizbaeva G.Q. Qaraqalpaqstanda daslepki muzikal�q drama janrim payda bol�w�	188